

RECENZE: SMETANOVY DVĚ VDOVY V OSTRAVSKÉ OPEŘE

Pedro J. Lapeña Rey
12. března 2024

Recenze Smetanovy opery *Dvě vdovy* v ostravské opeře [Česká republika].

Výjimečný zážitek

Autor: Pedro J. Lapeña Rey

Ostrava, 6-III-2024. Národní divadlo moravskoslezské (Divadlo Antonína Dvořáka). *Dvě vdovy* (Bedřich Smetana/Emanuel František Züngerl). Soňa Godarská (Karolína), Veronika Rovná (Anežka), Martin Šrejma (Ladislav Podhajský), František Zahradníček (Mumlal), Václav Čížek (Toník), Ivana Ambrúsová (Lidka), Jan Rychtář (farář). Orchestr a sbor Národního divadla moravskoslezského. Dirigent: Marek Šedivý. Režie: Rocc.

V sobotu 2. března uplynulo 200 let od narození **Bedřicha Smetany**, a tím byl zahájen první kompletní cyklus jeho osmi oper – druhý bude uveden v květnu u příležitosti výročí jeho úmrtí – v nastudování opery Moravskoslezského divadla v Ostravě. Jakkoli se pro divadlo, které operuje dostatečnými prostředky, může zdát nastudování takového cyklu, resp. osmi takových oper během devíti dnů a mimo obvyklý repertoár, prakticky nemožné, toto divadlo s dlouhou tradicí a poměrně skromnými ekonomickými prostředky, předvedlo nesmírně působivý výkon, který je potřeba vyzdvihnout. Oba cykly jsou koncipovány téměř striktně podle pořadí vzniku děl a umožňují tak sledovat vývoj skladatele, který si v době premiéry prvního z nich, *Braniboři v Čechách*, ve svých 46 letech (41, pozn. dram.) vytyčil náročný cíl – vytvořit českou národní operu. Poté, co byl Smetana kritizován za přílišnou podobu s Wagnerem, prosadil se s *Prodanou nevěstou*, lehkou komedií s folklorním a lidovým podtextem, která se stala jeho největším úspěchem. S romantickou tragédií *Dalibor* a snahou začlenit národní operu do tehdejšího evropského kontextu sklídl více kritiky než potlesku, opět kvůli obavám pražské hudební scény, že česká opera je vlastně německá. Taková byla situace, když Smetana jednoho večera navštívil Prozatímní divadlo v Praze a premiéra *Libuše* byla odložena.

Francouzský spisovatel a dramatik **Félicien Mallefille** byl jedním z nejvýznamnějších autorů evropské divadelní scény poloviny 19. století. Byl autorem

divadelních her a románů – mimo jiné byl spolu s Alexandrem Dumasem autorem *Notoricky známých zločinů* – a dokonce i několika operních libret. Dvě z jeho děl měla premiéru v legendární Comédie-Française. Druhé dílo, *Dvě vdovy*, se dostalo do Prahy v českém překladu Emanuela Züngela. Smetana byl hrou nadšen, a tak pověřil Züngela, aby komedii přepracoval do libreta zasazeného na český venkov. Tímto rozhodnutím Smetana otevírá nový hudební a dramatický vesmír, odlišný od dvou protichůdných cest *Prodané nevěsty* a *Dalibora*.

Jedná se o salonní operu po vzoru *opéry comique* a *Francouzské komedie*, kde dialog hraje hlavní roli. Odehrává se v obývacím pokoji venkovského domu na českém venkově, například na statku nebo ve venkovském panském sídle. Humor je srozumitelný, elegantní, jemný, kultivovaný prostředek, plný dialogů dvou, tří nebo čtyř postav, téměř vždy inteligentních, kde se každá z nich ospravedlňuje ne nutně útokem na soka, ale vtipnými argumenty. Vtipy, sarkasmus nebo ironie umožňují simulovat podmínky skutečného konverzace. Jako správná *francouzská* komedie to samozřejmě končí happy endem.

Příběh je velmi jednoduchý. Dvě atraktivní mladé sestřenice, které nedávno ovdověly a žijí spolu v jednom domě, jsou jako den a noc. Majitelka farmy Karolina je po krátkém období smutku stále veselá a přátelská. Venkované ji milují a ona vede bezstarostný společenský život bez jakýchkoli omezení. Naproti tomu její sestřenice Anežka stále truchlí za svého zesnulého manžela, její srdce je – zdá se – uzavřeno lásce. Vše se obrátí vzhůru nohama, když se objeví neznámý pytlák Ladislav Podhajský, který vstoupí na lány obou sestřenic a střílí po všech zvířatech v lese, ale žádné z nich nezraní. Ve skutečnosti je to další bohatý statkář z nedaleké vesnice (*Praha, pozn. dram.*), který se do Anežky zamiloval, když byla ještě vdaná. Tyto city držel v tajnosti, ale nyní, když ví, že je vdova, se o její srdce pokusí znovu. Anežka ho odmítá a Karolina, aby jí pomohla přijmout ho a otevřít mu své srdce, s ním flirtuje a vezme ho na vesnickou zábavu, kde ho přede všemi políbí. Po několika peripetích typických pro komedii plnou zápletek Anežka spatří Ladislava u Karolininých nohou. V domnění, že ji žádá o ruku, si sundá všechny „korzety“ a konečně jí vyzná svou „potlačovanou“ lásku. Hra však není čistou komedií. Přesahuje rámec zdánlivě bezstarostného flirtu. Smetana a Zünger prostřednictvím brilantních a hlubokých dialogů vytvářejí vynikající studii psychologie dvou zcela protikladných ženských postav, aniž by se přiklonili na stranu jedné z nich. Neexistují žádné zkratky. Každý nový argument může změnit náš názor. Každý se s životem vyrovnává, jak nejlépe umí. A důležitá poznámka. Až do konce nikdo neví, která z obou vdov bude ta šťastná.

Hudebně je dílo radostné, s folklorními scénami plnými tanců, ale s jasně inovativními prvky, jako je použití příznačných motivů. Nechybí ani záblesky minulosti, jako jsou árie, duety, několik krásných koncertant a rytmické recitativy, které dílo zrychlují. Pod

několika *slabičnými zpěvy* by mohl být podepsán sám Rossini, a jak dílo postupuje, je jasné, že na tyto písně myslel Richard Strauss, když komponoval *Růžového kavalíra*.

Inscenace je dílem Slovince Rocca, jednoho z „enfants terribles“ současné scény, který naštěstí trefil hřebíček na hlavičku a vytvořil inscenaci moderní, ale zcela respektující ducha Smetanovy hudby i Züngelovy komedie. Rocc nechává dílo plynout samovolně, v duchu *radosti ze života* a bez zbytečných excesů. Propracování každé ze čtyř postav je výjimečné a všechny scénérie jsou propracované do každého detailu. Typický venkovský nábytek, křesla z 19. století a rakev, v níž údajně spočívají ostatky Anežčina manžela a vedle níž Anežka zpívá svou krásnou árii ve druhém dějství, jsou doplněny velmi atraktivními projekcemi velké úrody nebo bujného lesa.

Čtyři hlavní role byly odehrány na té nejvyšší úrovni. Slovenská sopranistka **Soňa Godarská** byla výjimečnou Karolinou. Magnetická, charismatická, elegantní umělkyně – působivá jak ve velkolepých červených šatech v prvním dějství, tak v bílých ve druhém – poněkud koketní a s úsměvem, který sám o sobě zaplnil celé jeviště, milující a milována. Role Karoliny v porovnání s Anežkou Veroniky Rovné není tak závažná, ale Godarská ji zvládá obdivuhodně. Přináší důvěryhodný přednes jak v horních tak spodních tónech, rejstřík ve středních výškách je plný a velmi dobře zaplňuje tak malé divadlo, jako je toto. Svým více než atraktivním zpěvem, způsobem přednesu, přízvukem a obratností ve *silabickém zpěvu* si získali publikum. Moravská sopranistka **Veronika Rovná** v roli Anežky ukázala o něco silnější hlasivky. Velký, hutný hlas, bohatý na alikvótní tóny a s atraktivní barvou, je homogenní ve všech polohách rozsahu, zejména v těch horních. Bez problémů řeší psychologicky nejsložitější postavu, postavu, která se musí kát za svou úzkoprsost, a postavu, která musí potlačovat bohatství emocí navzdory kamenné tváři vzorné vdovy. Její árie z druhého dějství, kterou zpívala při objímání rakve svého zesnulého manžela, byla dojemná. Galantní Ladislav v podání tenoristy **Martina Šrejmy**, od mládí zamilovaný do vdané ženy, na kterou nemůže zapomenout, se převlékne za pytláka, aby byl zatčen a dostal se k ní blíž. Rozjezd měl o něco pomalejší a v první části projevoval značné napětí, ale po přestávce došlo k výraznému zlepšení a ve své strhující árii na začátku druhého dějství, zpívané z horní části divadla, ukázal svou bravu hlasu a předvedl kvalitní zpěv a intonaci. Postavu Mumlala, lesníka, který má na starosti statek obou vdov, ztvárnil basista **František Zahradníček**. Jeho hluboký hlas měl mimořádný rozsah a na jevišti se pohyboval s grácií a charismatem, když hrál mimořádně komickou postavu, která se nechala strhnout Karolininou moderností. Jeho árie v prvním dějství, v níž pronásleduje Ladislava s koštětem a snaží se ho chytit, je k nezaplacení. **Václav Čížek** jako sedlák Toník, **Ivana Ambrúsová** jako jeho přítelkyně Lidka a **Petr Urbánek** jako kněz, který je oddává, jsou ve svých krátkých rolích dobří.

Hudební ředitel souboru **Marek Šedivý** nasadil v orchestřích strhující tempo – vždy však s dostatečným napětím, aby dílo plynulo samo. Zvláště pečlivě se věnoval četným koncertantním číslům díla. Ať už v duetech, tercetech nebo kvartetech, dal pan Šedivý přednost koncertantnosti a dosáhl dokonalé rovnováhy mezi všemi hlasy, které byly vždy dobře sladěny a nepolevovaly ani tváří v tvář dynamické dějové lince díla. Ve třech krátkých, ale důležitých výstupech nás zaujala práce divadelního sboru, který vyzdvihl radost rolníků na statku s jejich paní nebo píseň o radosti ze svobodného a spontánního života.

Ačkoli jsem dílo znal z nahrávek, možnost vidět ho naživo překonává všechny předchozí zkušenosti. Smetana si brilantním způsobem pohrává se vztahy a city a i sto padesát let po premiéře je dílo dokonale současné. Vidět ho v těchto podmínkách, s orchestrem a dirigentem, kteří ho znají, a v inscenaci, která ho nenarušuje, ale naopak vyzdvihuje, bylo skutečným potěšením a nejlepším možným způsobem, jak se do cyklu zapojit.

Jedná se o český překlad původní recenze ve španělštině na odkaze

https://www.codalario.com/las-dos-viudas/rss/critica-las-dos-viudas-smetana-en-la-opera-de-ostava_13128_39_41928_0_1_in.html

Překlad zpracovala agentura Slůně – svět jazyků, s.r.o., korektura Juraj Bajús.